Edukacja Etyczna 18/2021 ISSN 2083-8972

Wioleta Gałat[1]
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
ORCID: 0000-0002-6807-8176
DOI 10.24917/20838972.18.4

Wzmacnianie wspólnoty akademickiej w sytuacji trudnej

Wstęp

Myślenie o wspólnocie wynikać może z kryzysów pojawiających się w społeczeństwie. Refleksja nad wspólnotą w trudniejszym dla społeczeństwa czasie staje się pewnym lekarstwem na wiele piętrzących się problemów. Obserwujemy również rosnące zapotrzebowanie na wspólnoty we współczesnym społeczeństwie, zarówno w miejscu pracy, w lokalnych społecznościach, jak i sferach prywatnych[2]. Sama wspólnota natomiast, stanowi zbiór ludzi, których łączy wspólna więź, opierająca się o przekonania i wartości ludzi ją tworzących. Wspólnoty mają swój wspólny cel, a istnienie ich jest możliwe tylko gdy członkowie mają świadomość jej istnienia[3].

Wspólnota akademicka stanowi twór szczególny. Wartości jej towarzyszące tworzą nie tylko samą instytucję, ale również mają ogromny wpływ na kształtowanie przyszłych pokoleń. Młodzi ludzie poprzez studia czerpią wiedzę, ale i przesiąkają wartościami, którymi są otaczani[4]. a zatem troska o wspólnotę akademicką ma ogromne znaczenie i wykracza poza myślenie o uniwersytecie jako instytucji. Sięga bowiem do całych społeczeństw, na które ma wpływ.

Pandemia COVID-19 powoduje kryzys na wielu płaszczyznach. Również uniwersytety zostały nim dotknięte. Konieczność natychmiastowej adaptacji do zupełnie nowych i niepewnych warunków, skłania do refleksji nad stanem wspólnoty akademickiej. Celem artykułu jest anali-

1 Publikacja została sfinansowana ze środków subwencji przyznanej Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Krakowie.

2 Wiesław Rogalski, Kulturowa przestrzeń wspólnoty akademickiej, w: *Studenci we wspólnocie akademickiej*, red. Danuta Skulicz (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007), 25–37.

3 Andrzej Szahaj, Jaka wspólnota?, w: *Jaka wspólnotowość Polaków w XXI wieku?*, red. Jan Szomburg (Gdańska: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2010), 45–51.

4 Ryszard Tadeusiewicz, *Uczelniane wspólnoty wykład doktora honoris causa* (Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski, 2005), 12–17.

za dobrych praktyk realizowanych przez uczelnie w trakcie pandemii COVID-19 w odniesieniu do pielęgnowania wartości, które wynikają ze wspólnoty akademickiej.

Znaczenie wspólnoty akademickiej

Problematyka wspólnoty ma kluczowe znaczenie dla społeczności ludzi, tworzących uniwersytet. To tutaj spotykają się ludzie utożsamiający się z misją uniwersytetu, którą poprzez swoje działania chcą realizować. Podejmują zatem czynności związane z realizacją pierwszej misji uczelni, którą jest poszukiwanie prawdy, a zatem prowadzenie badań naukowych i drugiej misji uczelni związanej z przekazywaniem aktualnej wiedzy. W ramach swoich działań podejmują również przedsięwzięcia, które wynikają z realizacji trzeciej misji uczelni, tzw. misji społecznej. W przestrzeni uniwersytetu, gdzie relacja mistrz – uczeń jest kluczowa, wzmacnianie wspólnoty jest czymś fundamentalnym.

Lepsze zrozumienie wspólnoty akademickiej możliwe jest poprzez wartości, które są jej fundamentem: solidarność, odpowiedzialność, kultura, szacunek, sprawiedliwość, bezpieczeństwo, różnorodność, partycypacja, relacyjność i wspólnotowość. Solidarność oznacza odczuwanie więzi pomiędzy poszczególnymi członkami wspólnoty, a także patrzenie poprzez pryzmat my, a nie tylko poprzez ja. Odpowiedzialność wynika z realizowanej pracy naukowej, ale również stanowi odpowiedzialność za wspólnotę i relacje społeczne. Kultura rozumiana jest poprzez najwyższe standardy zachowania i dobre wychowanie. Szacunek dotyczy zachowania względem członków wspólnoty, które powinno się cechować życzliwością i poszanowaniem drugiego człowieka. Sprawiedliwość pozwala swoim członkom na poczucie, że w ramach wspólnoty następuje sprawiedliwy podział dóbr, działa na jasnych zasadach awansów, a także sprawiedliwie nagradza swoich członków. Bezpieczeństwo we wspólnocie powinno natomiast towarzyszyć wszystkim jego członkom. Różnorodność w ramach wspólnoty pozwala jej członkom różnić się w wielu obszarach i posiadać różne opinie. Partycypacja we wspólnocie akademickiej to natomiast możliwość angażowania się w jej życie, a także poczucie, że zdanie każdego z członków wspólnoty jest istotne. Relacyjność zwraca uwagę na relacje pomiędzy członkami wspólnoty, które są istotne w kontekście realizowania wspólnych działań i wspólnej troski o wspólnotę. Ostatnia wartość: wspólnotowość zwraca uwagę na to, że członkowie wspólnoty mają prawo do popełniania błędów, a o jej wartości decyduje nauka na tych błędach i umiejętność przyznania się do błędu[5].

5 Małgorzata Bogunia-Borowska, Fundamenty akademickiej wspólnoty uniwersytetu, w: *Fundamenty akademickiej wspólnoty uniwersytetu*, red. Piotr Sztompka, Krzysz-

W literaturze napotkać można przykłady mówiące o wzmożonych ruchach mających na celu bronić podstawowych wartości akademickich w sytuacjach trudnych. Jednym z takich przykładów jest 2004 rok, kiedy trwały intensywne prace nad spisaniem wartości wynikających z etosu akademickiego. Proces ten wynikał z piętrzących się negatywnych skutków umasowienia szkolnictwa wyższego[6]. Niewątpliwie sytuacja pandemiczna zalicza się do takich sytuacji trudnych i swój wpływ odcisnęła również na funkcjonowaniu uniwersytetów. Przyjrzenie się działaniom w trakcie pandemii COVID-19 w odniesieniu do wartości wynikających z tworzenia wspólnoty akademickiej wydaje się szczególnie istotne.

Wspólnotowość w trakcie pandemii COVID-19

Uczelnie stosunkowo szybko zareagowały na sytuację pandemiczną. Zostały zmuszone do modyfikacji swojego dotychczasowego funkcjonowania, zarówno w sferze przekazywania wiedzy, jak i prowadzenia badań naukowych. Zatem uczelnie z jednej strony podjęły trud zorganizowania swojej działalności w nowej sytuacji pandemicznej, myśląc o swoich działaniach podstawowych. Z drugiej natomiast strony podjęły szereg działań kierowanych zarówno do swojej społeczności, jak i do interesariuszy zewnętrznych[7]. Zauważyć przy tym należy, że zastosowywane rozwiązania kształcenia na odległość przyśpieszyły pewne pojawiające się od dawna tendencje. Świadczy o tym chociażby rosnąca popularność kursów na zasadzie MOOC (Masive Open Online Courses), dzięki którym uczestnicy kursów mogą zdobywać wiedzę, bez względu na to, gdzie się znajdują[8]. Ponadto uczelnie coraz częściej decydują się na uzupełnienie kształcenia platformą Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), która pozwala na kompleksowe zarządzanie kursami internetowymi[9]. Nagła sytuacja spowodowała zatem wykorzystanie rozwiązań, które powoli zaczynały się pojawiać na uczelniach. Zwrócić uwagę przy tym należy, że rozwiązania kształcenia na odległość nie były

tof Matuszek, (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2014), 67–78.

6 Kazimierz Kloc, Słowo wstępne, w: *Dobre obyczaje w kształceniu akademickim*, red. Kazimierz Kloc, Ewa Chmielewska (Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, 2004), 5–6.

7 Krystyna Nizioł, Pandemia COVID-19 jako szansa na rozwój i wzmocnienie społecznej odpowiedzialności uczelni wyższych w Polsce, w: *Katalog dobrych praktyk społecznej odpowiedzialności uczelni w dobie pandemii COVID-19* (Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2021), 16–18.

8 Krzysztof Gurba, *MOOC historia i przyszłość* (Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Naukowe, 2015), 33–41.

9 Bożena Jakubczak, Zastosowanie systemów nauczania zdalnego typu Open Source w edukacji na przykładzie pakietu Moodle, w: *Edukacja w społeczeństwie ryzyka. Bezpieczeństwo jako wartość,* red. Matylda Gwoździcka-Piotrowska, Andrzej Zduniak (Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, 2007).

do końca zweryfikowane pod kątem jakości kształcenia, a przede wszystkim do wykorzystania ich jako jedynej formy edukacji. Przykładowo badania przeprowadzone na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach wykazały, że studenci radzą sobie z obsługą narzędzi wykorzystywanych do kształcenia na odległość, jednak chcieliby powrócić do kształcenia na kampusie[10].

W obliczu pandemii dla uniwersytetów szczególnie istotne stało się pielęgnowanie wartości akademickich, takich jak: profesjonalizm, współpraca i szacunek. Profesjonalizm oznacza nic innego jak dobre wypełnianie zadań uczelni: prowadzenie wysokiej jakości badań, nauczania na wysokim poziomie i prowadzenia sprawnej administracji. Współpraca to nic innego jak tworzenie wspólnoty pracowników, doktorantów i studentów, a także kooperacja z otoczeniem uniwersytetu. Szacunek to natomiast sposób zachowania we wspólnocie, w której każdy człowiek zasługuje na taki sam szacunek, to również poszanowanie równowagi pomiędzy życiem zawodowym, a osobistym, która w czasie pracy zdalnej stała się szczególnie istotna[11].

Istnieją również bardzo budujące opinie mówiące, że sama pandemia niesie za sobą głębszą refleksję i może przyczynić się do zwiększenia poziomu społecznej odpowiedzialności uczelni. Istotne znaczenie odgrywają tutaj zarówno indywidualne postawy, jak i odpowiedzialność wspólnot. Jeden ze scenariuszy przyszłego kształtu uczelni wskazuje, że wspólnoty akademickie mogłyby stać się centrami demokratycznego społeczeństwa obywatelskiego. Możliwe to jest poprzez podejmowanie działań dla dobra wspólnego, solidarność, a także wzajemną życzliwość. Scenariusz ten stanowi przeciwieństwo do zamknięcia się uniwersytetu w wierzy z kości słoniowej do której dostęp mają tylko wybrani[12]. W takim rozumieniu, uniwersytet byłby bardziej otwarty na społeczeństwo i zaangażowany w jego sprawy.

Metodyka badawcza

Przeprowadzone badanie miało na celu analizę działań podejmowanych przez uczelnie w trakcie pandemii COVID-19. Postawiona została hipoteza, że w tym trudnym czasie, uczelnie podejmowały działania mające na celu wzmocnienie wartości akademickich. W badaniu posłużono się

10 Mariia Rizun, Artur Strzelecki, "Students' Acceptance of the COVID-19 Impact on Shifting Higher Education to Distance Learning in Poland", *International Journal of Environmental Research and Public Health,* 17, no. 18 (September 2020).

11 Piotr Wachowiak, Społeczna odpowiedzialność uczelni po pandemii, w: *Katalog dobrych praktyk społecznej odpowiedzialności uczelni w dobie pandemii COVID-19*, (Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2021), 14–16.

12 Michał Peno, Uczelnie i ich odpowiedzialność za społeczeństwo po pandemii, w: *Katalog dobrych praktyk…*, 20–23.

zestawieniem dobrych praktyk przygotowanym przez Grupę Roboczą ds. Społecznej Odpowiedzialności Uczelni, która funkcjonuje przy Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej. Prośba o przedstawienie dobrych praktyk w trakcie pandemii COVID-19 w wymienionym raporcie, została skierowana przez Grupę Roboczą do wszystkich uczelni wyższych w Polsce. Z zaproszenia skorzystało 57 jednostek, zgłaszając przy tym 171 dobrych praktyk (każda uczelnia mogła zgłosić maksymalnie 5 praktyk). Dobre praktyki można było zgłaszać w ośmiu kategoriach: wsparcie sprzętowe i środki ochrony, działania naukowe, wsparcie psychologiczne, działania edukacyjne, wolontariat, pomoc materialna, działania komunikacyjno-informacyjne oraz inne działania[13]. Analiza dobrych praktyk przeprowadzona została poprzez zidentyfikowanie wartości fundamentalnych dla wspólnoty: solidarność, odpowiedzialność, kultura, szacunek, sprawiedliwość, bezpieczeństwo, różnorodność, partycypacja, relacyjność i wspólnotowość, które przyświecały dobrym praktykom w każdej kategorii. Przeprowadzona w ten sposób analiza pozwala dostrzec, które wartości można zidentyfikować w dobrych praktykach, a które z nich nie zostały wzmocnione w trakcie pandemii COVID-19.

Przykłady dobrych praktyk w obliczu pandemii

W sytuacjach nowych i trudnych bardzo często musimy reagować szybko. Taką zasadę przyjęły uczelnie w Polsce, realizując tym samym szereg dobrych praktyk. Zebranie ich to z jednej strony docenienie podjętego przez poszczególne uczelnie trudu, a z drugiej strony, źródło ogromnej inspiracji dla wszystkich ośrodków. Z punktu widzenia troski o wspólnotę w trakcie pandemii, na uwagę zasługują dobre praktyki w ramach poszczególnych obszarów, charakteryzujące się budowaniem poczucia jedności w tym trudnym czasie. Zestawienie kategorii dobrych praktyk wraz z wartościami przez nie realizowanymi zawarte zostało w tabeli 1.

Tabela 1. Kategorie dobrych praktyk wraz z przypisanymi wartościami

Kategorie dobrych praktyk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Wsparcie sprzętowe i środki ochrony	x	x		x		x		x		x
Działania naukowe	x	x				x		x		x

13 *Katalog dobrych praktyk społecznej odpowiedzialności uczelni w dobie pandemii COVID-19*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2021, s. 31–33.

Wsparcie psychologiczne	x	x				x		x		x
Działania edukacyjne	x	x		x			x	x		x
Wolontariat	x	x					x	x		x
Pomoc materialna	x					x				x
Działania komunikacyjno-informacyjne		x								
Inne działania	x	x				x				x

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: Katalog dobrych praktyk społecznej odpowiedzialności uczelni w dobie pandemii COVID-19, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2021.
Legenda: 1=solidarność, 2=odpowiedzialność, 3=kultura, 4=szacunek, 5=sprawiedliwość, 6=bezpieczeństwo, 7=różnorodność, 8=partycypacja, 9=relacyjność i 10=wspólnotowość.

W pierwszej kategorii: wsparcie sprzętowe i środki ochrony, zgłoszonych zostało 43 dobre praktyki. W ramach dobrych praktyk pojawiły się takie działania jak zapewnienie dodatkowego sprzętu członkom wspólnoty, którzy tego potrzebują, wspieranie pracowników medycznych i placówek w szczególnie trudnej sytuacji w tym czasie, w postaci środków ochrony, dodatkowego sprzętu, itp. Istotne w ramach tej grupy praktyk jest to, że akcje kierowane na zewnątrz uczelni realizowane były przez grupy pracowników, które chciały się angażować w tym trudnym czasie, a zatem możliwa była partycypacja, wspólnotowość i solidarność. Podejmowane działania świadczą natomiast o odpowiedzialności i solidarności pracowników. W tej kategorii podjęte zostały również praktyki, które pozwoliły na zachowanie poczucia bezpieczeństwa pośród pracowników. Wydaje się, że nie bez powodu kategoria ta została umieszczona w raporcie jako pierwsza. W sytuacji zagrożenia, konieczność odzyskania poczucia bezpieczeństwa jest kluczowa.

Druga kategoria dobrych praktyk to: działania naukowe, gdzie zostało zgłoszonych 29 dobrych praktyk. W kategorii tej zawarte są dobre praktyki, które pozwalają lepiej zrozumieć panującą sytuację pandemiczną, a także konsekwencje z niej wynikających. Realizowano badania, które miały się przyczynić do lepszej ochrony przed rozprzestrzenianiem się wirusa, a także mające badać wpływ panującej sytuacji na społeczeństwo i na biznes. Podejmowano również bardziej szczegółowe badania

dotyczące chociażby sztuki w dobie pandemii czy sprawności administracji w ograniczonych warunkach. Analizując tą kategorię pod kątem realizowania wartości akademickich należy zwrócić uwagę, że przedsięwzięcia podejmowane były w ramach solidarności i odpowiedzialności za swoje otoczenie. Ponadto sytuacja wiązała się z koniecznością zapewnienia poczucia bezpieczeństwa w zupełnie odmienionej rzeczywistości. Podejmowane inicjatywy w ramach działań naukowych zwracały również uwagę na ten aspekt. Oprócz wymienionych wartości zwrócić uwagę należy również na wspólnotowość, bez poczucia której nie udałoby się tak wiele zrobić. Ten trudny czas był również przestrzenią do partycypacji poszczególnych członków wspólnoty akademickiej. Kategoria ta, ma szczególne znaczenie, ponieważ działania w niej podejmowane w sposób bezpośredni wiążą się z zadaniami realizowanymi przez uniwersytet. Prowadzenie badań przybrało jedynie aktualny wymiar i próbowało odnaleźć odpowiedzi na pojawiające się pytania.

Kolejna kategoria dobrych praktyk to: wsparcie psychologiczne. Pandemia przyniosła ogromne problemy dla całych społeczeństw, jak również wpłynęła na dobrostan psychiczny wielu ludzi. Problemy natury psychologicznej wywoływane były przez strach przed chorobą, jak również przez zmiany w życiu zawodowym, a w przypadku uczelni wpływ na to miała edukacja zdalna, która swoje piętno odcisnęła na uczestnikach procesu edukacji[14]. W tej kategorii do analizowanego raportu zgłoszone zostało 22 dobre praktyki. Obejmowały one przede wszystkim konsultacje psychologiczne dla studentów, doktorantów, ale i pracowników poszczególnych uczelni. Taka forma wsparcia z perspektywy wartości wspólnoty akademickiej wzmacnia bezpieczeństwo. Ponadto odnaleźć można również dobre praktyki w ramach wsparcia w postaci konsultacji psychologicznych oferowanych szerzej niż tylko dla społeczności akademickiej, a zatem w pełnym poczuciu odpowiedzialności za otoczenie społeczne. W ramach poczucia wspólnoty i solidarności za całą wspólnotę podjęta została dobra praktyka kierowana do członków wspólnoty akademickiej, którzy w czasie pandemii musieli świadczyć pracę na kampusie. Dla tych osób dedykowana została skrzynka mailowa, na którą przesyłane były wyrazy podziękowania. Możliwość zaangażowania w tą akcje mieli wszyscy członkowie wspólnoty akademickiej, tym samym zaistnieć mogła niczym nieskrępowana partycypacja pracownicza. Pandemia, oprócz wyraźnych negatywnych konsekwencji widocznych w trakcie jej obowiązywania, niesie również za sobą skutki, które z czasem coraz mocniej będą oddziaływać na społeczeństwa. Do takich

14 Jacek Pyżalski, „Zdrowie psychiczne i dobrostan młodych ludzi w czasie pandemii COVID-19 – przegląd najistotniejszych problemów", *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 2021, 20: 92–115.

negatywnych następstw zaliczyć można rosnące problemy natury psychologicznej[15]. Odpowiedzialność uczelni w zakresie wsparcia psychologicznego dla swojej społeczności będzie zatem miała znaczenie również po zakończeniu pandemii, a także po powrocie społeczności do pracy i nauki na kampusie. Po tak długim czasie realizacji zadań edukacyjnych z domu, powrót do fizycznej obecności na uczelni również będzie stanowić pewną naturalną trudność.

Następna grupa dobrych praktyk to: działania edukacyjne. W tej kategorii znalazło się 24 dobre praktyki. Grupa ta stanowi dobre praktyki bezpośrednio związane z misją uczelni, którą to jest prowadzenie dydaktyki[16]. W nowej sytuacji zadanie to wymaga zatem przemyślenia i modyfikacji, tak aby osiągać jak najlepsze rezultaty. Praktyki w tej kategorii dotyczyły adaptacji do nowych warunków kształcenia poprzez różnego rodzaju warsztaty czy poradniki. W przypadku takich praktyk zwrócić zależy uwagę na odpowiedzialne podejście wobec zaistniałej sytuacji. Samo przejście na edukację zdalną było natomiast działaniem mającym zapewnić bezpieczeństwo członkom wspólnoty akademickiej. Nowa forma kształcenia stanowiła też wyzwanie względem studentów szczególnie narażonych na wykluczenie. W imię solidarności i wspólnotowości podjęto działania mające na celu dostosowanie procesu kształcenia do osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dzięki zaangażowaniu studentów, pracowników, a także absolwentów, działania edukacyjne prowadzone były również dla różnych grup wiekowych uczniów objętych edukacją szkolną. W ten sposób przejawiła się partycypacja społeczności w słusznej sprawie. Wsparcie studentów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi było natomiast przejawem poszanowania różnorodności. Przy czym ten obraz pełnego zrozumienia różnorodnych potrzeb edukacyjnych należy w pewnym stopniu zakłócić. Początkowo podejmowane przez uczelnie decyzje były bardzo szybkie i nie uwzględniały innych niż standardowe potrzeby. Dopiero po pewnym czasie pojawiła się refleksja i działania dedykowane studentom ze specjalnymi potrzebami. Sytuacja ta niepokoi, ponieważ okazuje się, że cały trud wkładany w budowanie świadomości społecznej w zakresie niepełnosprawności nie przynosi takich efektów jakich byśmy oczekiwali i brakuje naturalnej refleksji w tym temacie przy proponowaniu nowych form edukacji.

Do kategorii: wolontariat, zgłoszonych zostało 19 dobrych praktyk. W tej nowej sytuacji, na wsparcie w formie wolontariatu członków spo-

15 Reanata Markiewicz, „Kryzys w kryzysie. Psychologiczny wymiar pandemii", *Public Health*, 129, nr 4 (2019): 138–140.

16 Krzysztof Leja, „Trzy misje uniwersytetu, trzy ścieżki kariery". *Forum Akademickie*, 1 (2015).

łeczności akademickiej, mogły liczyć placówki medyczne, domy dziecka, DPSy i inne podmioty. Podejmowano również na uczelniach rożnego rodzaju zbiórki, które pozwalały szybko reagować na pojawiające się potrzeby, głównie w zakresie ochrony zdrowia. Pomoc świadczona była także poprzez dostarczanie posiłków dla medyków, mierzenie temperatury osobom zgłaszającym się do szpitala, czy poprzez pobieranie wymazów przez studentów kierunków medycznych oraz przeprowadzanie podstawowych badań. Praktyki te są przejawem odpowiedzialności i partycypacji poszczególnych członków wspólnoty, a także są przejawem poszanowania różnorodności jaką cechuje się społeczność akademicka. W duchu solidarności i w poczuciu wspólnoty zwracano również uwagę na członków społeczności, którzy są szczególnie narażeni na negatywne skutki choroby, a także na emerytów. Członkowie społeczności wspierali takie osoby w codziennych czynnościach, takich jak np. zrobienie zakupów. Kategoria ta wskazuje na wypełnianie przez uczelnię działań społecznych kierowanych do członków lokalnej społeczności. Poświęcanie swojego czasu i energii w wyniku pojawiających się potrzeb jest szczególnie cenne. Zwrócić należy jednak uwagę, że zaangażowanie w tym zakresie mogłoby być jeszcze szersze, gdyby uczelnie wcześniej widziały potrzebę tworzenia w swojej przestrzeni centrów wolontariatu. Potrzeba pewnej systematyzacji działań w zakresie wolontariatu widoczna jest na uczelniach w postaci pojawiających się oddolnych inicjatyw związanych z wolontariatem i szeroko rozumianą filantropią.

Następna kategoria to pomoc materialna. W tej kategorii znalazło się 14 dobrych praktyk. Należy pamiętać, że pandemia spowodowała również problemy finansowe w wielu gospodarstwach domowych i wpłynęła na podmioty gospodarcze. Jak wskazują badania, 30% Polaków uważa, że ich sytuacja finansowa się pogorszyła w wyniku pandemii, a 9% wskazuje, że było to znaczne pogorszenie. Ponadto problem ten dotknął szczególnie ludzi młodych w przedziałach wiekowych: 18–24 oraz 25–34[17]. Ograniczenia wynikające z pandemii dotknęły również przedsiębiorstwa. W grupie polskich mikro, małych i średnich przedsiębiorstw działających w sektorze produkcji 63% ograniczyło swoja działalność, a 51% ograniczyło zatrudnienie[18]. Rozumiejąc konsekwencje finansowe zaistniałej sytuacji, uczelnie wprowadziły szereg działań związanych ze stypendiami i zapomogami dla studentów i doktorantów, którzy zna-

17 Raport z badania. Finanse Polaków w czasie COVID-19. Jak pandemia wpłynęła na portfele i zwyczaje finansowe Polaków? dostęp: 15 października 2021 r., https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2020/11/Raport-Finanse-Polak%C3%B3w-w-czasie-COVID-19.pdf.

18 Polski mikro, mały i średni biznes w obliczu pandemii COVID-19. Przychody, płynność i reakcja na wstrząs, dostęp: 15 października 2021, https://www.pwc.pl/pl/pdf/polski-mikro-maly-sredni-biznes-w-obliczu-pandemii.pdf.

leźli się w trudnej sytuacji finansowej. Przewidywane były zwolnienia z opłat za miejsca w domu studenckim, a także nie były naliczane opłaty za nieterminowy zwrot książek. Tego typu działania były przejawem solidarności i poczucia wspólnoty w trudnym czasie. W ramach odpowiedzialności za podmioty medyczne, które pełniły znaczącą rolę, uczelnie organizowały zbiórki i inne działania, które pozwalały na wsparcie materialne. Rozumiejąc istotę bezpieczeństwa w panujących warunkach niepewności, w ramach dobrych praktyk oferowana była również możliwość nieodpłatnego wykonania badań na obecność przeciwciał. Praktyki w tym obszarze zwracają uwagę na jedną z konsekwencji pandemii, pamiętać jednak przy tym należy, że sytuacja pandemiczna przyniosła również pozytywne wyniki gospodarcze dla niektórych branż, które bez pandemii nie byłyby osiągalne. Taka sytuacja dotyczy chociażby wszelkich branż związanych z budownictwem, które w wyniku przerwania łańcuchów dostaw i jednocześnie ciągłego popytu na mieszkania znacząco podniosły ceny. Popyt w tych branżach warunkowany jest zmianą sposobu pracy i życia całych rodzin, które potrzebują nowych przestrzeni do pracy i nauki w domu[19].

W ramach dobrych praktyk w kategorii działania komunikacyjno-informacyjne, do raportu zgłoszonych zostało 12 inicjatyw. W tej kategorii zamieszczone zostały dobre praktyki, które pozwalają członkom społeczności być na bieżąco, ale również podejmujące walkę z dezinformacją w szerszym społeczeństwie. Podejmowanie tego typu praktyk wynika z odpowiedzialności jaką ponosi uczelnia w społeczeństwie. Wydaje się jednak, że liczba tych praktyk nie jest zadowalająca w odniesieniu do działań zgłoszonych we wcześniej omawianych kategoriach. W sytuacji natłoku nieprawdziwych informacji i manipulacji faktami rola uczelni w zakresie przekazywania sprawdzonych informacji staje się szczególnie istotna. Ponadto autorytet jakim się obdarzone uczelnie w społeczeństwie zobowiązuje do realizowania tego, często trudnego zadania.

Najbardziej różnorodne działania znalazły się w ostatniej kategorii: inne działania. Uczelnie zgłosiły 6 praktyk do tego obszaru. Pierwsza dobra praktyk dotyczy problemu przestrzeni, gdzie można odbyć kwarantannę. Politechnika Wrocławska identyfikując ten problem chcąc postępować odpowiedzialnie i zapewnić poczucie bezpieczeństwa dla studentów, wyznaczyła jednoosobowe pokoje w dwóch akademikach do odbywania kwarantanny. Z kolei Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu realizowała dobrą praktykę związaną z promocją oddawania krwi w tych zmienionych warunkach. Poprzez partycypację studentów

19 Trzycyfrowe wzrosty biznesu i milionowe kontrakty. Polskie firmy, które kwitły w czasie pandemii, dostęp: 8 października 2021 r, https://businessinsider.com.pl/firmy/polskie-firmy-ktore-rosly-w-czasie-pandemii-koronawirusa-/15fqc6z.

i pracowników akcja oddawania krwi urosła do rangi ogólnopolskiej. Ponadto akcja ta pokazała również siłę solidarności i wspólnotowości. Z kolei Akademia Leona Koźmińskiego zrealizowała szereg dobrych praktyk, które kierowane były zarówno do społeczności uczelni, jak i do lokalnej społeczności. Działania dotyczyły wsparcia psychologicznego, pomocy seniorom, a także pomocy szpitalowi. Prowadzone były również działania integracyjne i edukacyjne w postaci spotkań online. Można zatem uznać, że działania te wiązały się z takimi wartościami, jak solidarność, odpowiedzialność, bezpieczeństwo, a także wspólnotowość. Podobnie Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie kierował się wartościami wynikającymi ze wspólnoty akademickiej, podejmując się realizacji dobrych praktyk dla otoczenia członków swojej wspólnoty. Wprowadzone zostały takie działania jak: warsztaty psychologiczne online dla dzieci i ich rodziców, produkcja przyłbic, przygotowywanie narzędzi do nauki, a także wspieranie osób w różnych kryzysach. Pomoc dla otoczenia została zaoferowana również przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, który stworzył ogólnopolskim system wsparcia dla szpitali.

Analizując dobre praktyki i wartości im przypisane, należy zwrócić uwagę, że nie pojawiły się w żadnej z nich: kultura, sprawiedliwość oraz relacyjność. Natomiast różnorodność nie została dostatecznie mocno zaakcentowana. Zatem poszanowanie różnorodności nie było kluczowe w procesie podejmowania działań przez uczelnie. Podobnie niepokój budzi tylko dwukrotne pojawienie się takiej wartości jak szacunek, bez której nie można budować prawdziwej wspólnoty Jednak zwrócić należy uwagę, że brak ich wskazania wprost, nie wyklucza ich występowania. Opisy w ramach poszczególnych praktyk są lakoniczne i skoncentrowane na kluczowych miernikach, co przy tego typu raporcie wydaje się w pełni uzasadnionym. Zastanowić się należy zatem czy podejmowanie tych dobrych praktyk w tak szerokim zakresie byłoby możliwe bez zaistnienia relacyjności, szacunku, wzajemnej kultury czy poszanowania różnorodności. Przeprowadzona analiza wskazuje wzmacnianie poprzez dobre praktyki, w szczególności takich wartości jak: solidarność, odpowiedzialność, wspólnotowość, bezpieczeństwo i partycypacja. Odzwierciedlają one nagłą reakcję na sytuację trudną. Po ponad roku pandemii wiemy jednak, że jej koniec nie jest jeszcze przewidywalny. Być może pandemia obnażyła pewne tendencje pojawiające się na uczelniach. Zatem interesującym badawczo będzie przyjrzenie się dobrym praktykom w kolejnym roku. Ponowne badanie pozwoli odpowiedź na pytanie czy mały udział niektórych wartości wynika z trudnej i gwałtownej sytuacji, czy też stanowi większy problem uniwersytetów nad którym należy się pochylić. Pozwoli to zaobserwować, jak w dłuższej perspektywie radzą

sobie uczelnie z dbałością o wartości akademickie w sytuacji niestabilnych warunków zewnętrznych. Spojrzeć należy również na całe spektrum zmian, jakie zaszły na uczelniach w wyniku pandemii. We wcześniejszych rozważaniach zwrócona została uwaga na problematykę edukacji zdalnej, która całkowicie zmienia fundamentalną dla uniwersytetu relację mistrz-uczeń, budując pewnego rodzaju dystans. Ten dystans obecny jest również w innych sferach funkcjonowania uniwersytetu, gdzie konieczność kontroli i sprawozdawczości stała się jeszcze bardziej istotna i nieuchronnie prowadzi do odhumanizowania życia społecznego. W tym miejscu pozostawić należy również pytanie czy proces ten dotyczy tylko uniwersytetów, czy też całego życia społeczno-gospodarczego.

Podsumowanie

Edukacja na uczelni to nie tylko przekazywanie wiedzy zastanej. To czas kształtowania postaw, ugruntowywania wartości i kształtowania poglądów. Uniwersytety rozumiejąc swoje istotne zadanie w społeczeństwie kieruje się wartościami wspólnoty akademickiej. Wyznaczają standardy funkcjonowania, ale i pewne powinności członków wspólnoty akademickiej. Działanie w ramach wspólnoty jest szczególnie istotne w sytuacjach trudnych, kiedy zachowanie właściwych postaw może wydawać się trudniejsze.

Analiza dobrych praktyk realizowanych przez polskie uczelnie w trakcie pandemii COVID-19 pozwala zauważyć, że praktycznie każdej z dobrych praktyk przyświecają wartości identyfikowane w ramach wspólnoty akademickiej. Ponadto uczelnie podejmowały działania nie tylko w obrębie swoich podstawowych zadań, ale również z troską o społeczeństwo, które znalazło się nagle w bardzo niepewnej sytuacji. Takie podejście uczelni pozwala stwierdzić, że sytuacja trudna wywołana pandemią była czasem, kiedy uczelnie bardziej niż w sytuacji stabilności pracowały nad wzmacnianiem wartości pielęgnowanych przez wspólnotę akademicką. Zwrócić uwagę należy, przy tym, że nie udało się w sposób bezpośredni zidentyfikować wszystkich wartości akademickich w realizowanych dobrych praktykach. Być może sytuacja ta wynika z natychmiastowego reagowania na trudną sytuację. Wartościowym w związku z tym będzie powtórzenie badań i zweryfikowanie, jak wygląda dbałość o wartości akademickie w przedłużającej się pandemii. Zweryfikowane w ten sposób zostanie na ile dobre praktyki wynikały z konieczności powodowanej sytuacją jakiej znalazły się uczelnie w wyniku pandemii, a na ile wiążą się z innymi względami, takimi jak wzmacnianie wspólnoty akademickiej.

Bibliografia

Rogalski, Wiesław. Kulturowa przestrzeń wspólnoty akademickiej, w: *Studenci we wspólnocie akademickiej*, red. Danuta Skulicz, 25–37. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007.

Szahaj, Andrzej. Jaka wspólnota? w: *Jaka wspólnotowość Polaków w XXI wieku?*, red. Jan Szomburg, 45–51. Gdańska: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2010.

Tadeusiewicz, Ryszard. *Uczelniane wspólnoty wykład doktora honoris causa*. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski, 2005.

Bogunia-Borowska, Małgorzata. Fundamenty akademickiej wspólnoty uniwersytetu, w: *Fundamenty akademickiej wspólnoty uniwersytetu*, red. Piotr Sztompka, Krzysztof. Matuszek, 67–78. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2014.

Kloc, Kazimierz. Słowo wstępne, w: *Dobre obyczaje w kształceniu akademickim*, redakcja Kazimierz Kloc, Ewa Chmielewska, 5–6. Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, 2004.

Nizioł, Krystyna. Pandemia COVID-19 jako szansa na rozwój i wzmocnienie społecznej odpowiedzialności uczelni wyższych w Polsce, w: *Katalog dobrych praktyk społecznej odpowiedzialności uczelni w dobie pandemii COVID-19*, 16–18. Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2021.

Gurba, Krzysztof. *MOOC historia i przyszłość*. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Naukowe, 2015.

Jakubczak, Bożena. Zastosowanie systemów nauczania zdalnego typu Open Source w edukacji na przykładzie pakietu Moodle, w: *Edukacja w społeczeństwie ryzyka. Bezpieczeństwo jako wartość*, red. Matylda Gwoździcka-Piotrowska, Andrzej Zduniak. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, 2007.

Rizun, Mariia, Strzelecki, Artur. "Students' Acceptance of the COVID-19 Impact on Shifting Higher Education to Distance Learning in Poland", *International Journal of Environmental Research and Public Health,* 17, no. 18 (September 2020).

Wachowiak, Piotr. Społeczna odpowiedzialność uczelni po pandemii, w: *Katalog dobrych praktyk społecznej odpowiedzialności uczelni w dobie pandemii COVID-19*, 14–16. Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2021.

Peno, Michał. Uczelnie i ich odpowiedzialność za społeczeństwo po pandemii, w: *Katalog dobrych praktyk społecznej odpowiedzialności uczelni w dobie pandemii COVID-19*, 20–23. Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2021.

Pyżalski, Jacek „Zdrowie psychiczne i dobrostan młodych ludzi w czasie pandemii COVID-19 – przegląd najistotniejszych problemów", *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka,* 20 (2021): 92–115.

Markiewicz, Reanata. „Kryzys w kryzysie. Psychologiczny wymiar pandemii", *Public Health*, 129, nr 4 (2019): 138–140.

Leja, Krzysztof. „Trzy misje uniwersytetu, trzy ścieżki kariery". *Forum Akademickie*, 1 (2015).

Raport z badania. Finanse Polaków w czasie COVID-19. Jak pandemia wpłynęła na portfele i zwyczaje finansowe Polaków? dostęp: 15 października 2021 r., https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2020/11/Raport-Finanse-Polak%C3%B3w-w-czasie-COVID-19.pdf.

Polski mikro, mały i średni biznes w obliczu pandemii COVID-19. Przychody, płynność i reakcja na wstrząs, dostęp: 15 października 2021, https://www.pwc.pl/pl/pdf/polski-mikro-maly-sredni-biznes-w-obliczu-pandemii.pdf.

Trzycyfrowe wzrosty biznesu i milionowe kontrakty. Polskie firmy, które kwitły w czasie pandemii, dostęp: 8 października 2021 r, https://businessinsider.com.pl/firmy/polskie-firmy-ktore-rosly-w-czasie-pandemii-koronawirusa-/15fqc6z.

Wzmacnianie wspólnoty akademickiej w sytuacji trudnej

Streszczenie

Uniwersytet jako instytucja długiego trwania w swojej historii ma niejeden kryzys gospodarczy czy społeczny. W literaturze przedmiotu odnajdujemy twierdzenia, że to te sytuacje trudne umacniają, to co dla uniwersytetu najważniejsze, a więc wspólnotę akademicką. Bezsprzecznie pandemia COVID-19 stanowi kryzys, który przejawia się na wielu płaszczyznach. Celem artykułu jest weryfikacja na ile uczelnie podejmowały się wzmacniania wspólnoty akademickiej poprzez swoje dobre praktyki realizowane w trakcie pandemii.

Słowa kluczowe*:* wspólnota, wartości, COVID-19, dobre praktyki

Doktorantka na Wydziale Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Absolwentka Ekonomii na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, specjalność Zarządzanie i Doradztwo Personalne. Ukończyła Studium Pedagogiczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Przez dwa lata była Mentorką Programu Liga Odpowiedzialnego Biznesu, a wcześniej Ambasadorką Ligi Odpowiedzialnego Biznesu. Laureatka ogólnopolskiego konkursu wiedzy o CSR. Ukończyła studia podyplomowe: Zarządzanie projektami finansowanymi ze środków UE. Zainteresowania naukowe to przede wszystkim społeczna odpowiedzialność biznesu oraz uczelni, zarządzanie zasobami ludzkimi, a także globalizacja i zrównoważony rozwój.

Strengthening the academic community in a difficult situation

Abstrakt

The university as an institution of long duration in its history has experienced more than one economic or social crisis. In the literature on the subject, we find claims that it is these difficult situations that strengthen what is most im-

portant for the university, i.e. the academic community. There is no doubt that the COVID-19 pandemic is a crisis that manifests itself on many levels. The aim of the article is to verify to what extent universities undertook to strengthen the academic community through their good practices implemented during the pandemic.

Keywords: community, values, COVID-19, good practices

PhD student at the Faculty of Economics and International Relations at the Cracow University of Economics. a graduate of Economics at the Cracow University of Economics, specializing in Management and Personnel Consulting. She graduated from the Pedagogical College of the Cracow University of Economics. For two years she was a Mentor of the Responsible Business League Program, and previously the Ambassador of the Responsible Business League. Laureate of the nationwide CSR knowledge competition. Completed post-graduate studies: Management of projects financed from EU funds. Her research interests are primarily corporate and university social responsibility, human resource management, as well as globalization and sustainable development.